

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра міжнародних економічних відносин

Гордієнко Ірина Сергіївна

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

«СУЧАСНІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА МІСЦЕ УКРАЇНИ В НИХ»

Спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»

Студентки IV курсу
групи МЕ-81А

І.С. Гордієнко

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Керівник: к.е.н., доцент

М.Д. Домашенко

Суми – 2022 рік

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр

на тему

«СУЧАСНІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА МІСЦЕ УКРАЇНИ В НИХ»

Студентки Гордієнко Ірини Сергіївни

Основний зміст кваліфікаційної бакалаврської роботи викладено на 30 сторінках, у тому числі список використаних джерел з 46 найменувань, який розміщено на 6 сторінках. Робота містить 0 таблиць, 3 рисунки та додатки.

Ключові слова: МІГРАЦІЯ, МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ, НАПРЯМИ МІГРАЦІЇ, СВІТОВИЙ РИНОК ПРАЦІ, ТРУДОВА МІГРАЦІЯ, МІГРАЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО, ВИДИ МІГРАЦІЇ, ОБСЯГИ МІГРАЦІЇ.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи полягає у вивченні особливостей сучасних міграційних процесів у світі, визначення місця України у даних процесах.

Об'єктом дослідження є міграційні процеси.

Предметом дослідження є особливості міграційних процесів в різних країнах.

У процесі дослідження залежно від цілей і задач використовувались відповідні методи дослідження економічних процесів, серед яких систематизація та узагальнення (при теоретичному обґрунтуванні - поняття міграції та міграційного процесу), метод аналізу (при оцінці сучасного стану міграційних потоків та їх особливостей в різних країнах світу, також це метод важливий при дослідженні впливу України на світову систему міграційних потоків), порівняльний метод (при порівнянні стану міграції в Європі та Україні), метод кількісного аналізу, методи індукції та дедукції, методи логічного узагальнення для розкриття послідовності наукових досліджень, емпіричні методи для формулювання результатів дослідження та рекомендацій.

Інформаційною базою роботи є нормативно-правові акти різних країн світу у сфері міграції, звіти Міжнародної організації з міграції та Департаменту по економічних та соціальних питаннях ООН, інших організацій, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних вчених у спеціалізованих журналах, інформаційно-аналітичні та статистичні матеріали та ресурси Інтернету.

За результатами дослідження сформульовані такі висновки:

1. Міграційні процеси є досить складним явищем, що супроводжує розвиток суспільства ще від часів палеоліту і до наших днів. Оскільки міграція зачіпає різні сфери життя, то можна визначити, що розуміння цього поняття лежить у соціально-правовій площині, з економічною приналежністю через міграцію робочої сили та зміни на світовому ринку праці. Кожен вид міграційного процесу є особливим, а розуміння їх основних відмінностей дає можливість більш детально досліджувати зміни в суспільстві до яких цей міграційний процес призводить. Найбільш складними видами міграції є вимушена міграція, коли люди рятуючи своє життя стають біженцями, а також депортація, коли людей примусове виселяють з певної території, і в її основі лежать політичні, релігійні, етнічні чи расові питання.

2. Міграційні процеси, супроводжують розвиток суспільства напротязі двох тисячоліть та формують різні сфери життя, розвиток торгівлі. Глобалізація також пов'язана з процесом міграції, і постійно сприяє збільшенню потоків мігрантів у світі, адже глобальний світ – максимально відкритий для всіх.

3. Регулювання міграційних потоків ЄС, слідує різним планам затверджених міжнародною спільнотою. Останні роки європейські країни все жорсткіше контролюють зовнішні кордони та міграційні потоки, усі ці документи є досить складними. До цього процесу долучаються різні країни партнери, які сприяють певному регулюванню потоків мігрантів у світі.

4. Існує безліч чинників, що сприяють поширенню міграційних процесів. Консолідація та розширення режиму вільного пересування в межах ЄС сприяло

мобільності високо- та низько кваліфікованих працівників із Центральної та Східної Європи до Західної та Південної. Також зростає тренд, що почав розвиватися ще у 1990-х роках, адже з кожним роком у світі зростає кількість мігрантів, які змінюють своє місце проживання заради кращих умов життя, кар'єрних можливостей, навчання, а також зважаючи на сімейні обставини.

5. Ситуація з міграцією в Україні є складною і важко зараз зробити певну оцінку ситуації, через постійні зміни. Безперечно, така кількість ВПО чи міжнародних мігрантів призведе до справжнього колапсу зараз та після закінчення війни.

Основні результати кваліфікаційної роботи були апробовані на III Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародні економічні відносини і сталий розвиток» (20.05.2022, м. Суми, Україна).

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2022 рік

Рік захисту роботи – 2022 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут БіЕМ

Кафедра міжнародних економічних відносин

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
д.е.н., професор
Ю.М. Петрушенко
«05» травня 2022 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
(спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»)

Студентці IV курсу, групи МЕ-81А
Гордієнко Ірині Сергіївни

1. Тема роботи «Сучасні міграційні процеси та місце України в них» затверджена наказом по університету від «19» квітня 2021 року №0193-VI
2. Термін подання студентом закінченої роботи «1» червня 2022 року
3. Мета кваліфікаційної роботи є вивчення Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи полягає у вивченні особливостей сучасних міграційних процесів у світі, визначення місце України у даних процесах.
4. Об'єкт дослідження є міграційні процеси.
5. Предмет дослідження є особливості міграційних процесів в різних країнах.
6. Кваліфікаційна робота виконується на основі нормативно-правових актів різних країн світу у сфері міграції, звітів Міжнародної організації з міграції та Департаменту по економічних та соціальних питаннях ООН, інших організацій, наукових публікаціях вітчизняних та зарубіжних вчених у спеціалізованих журналах, інформаційно-аналітичних та статистичних матеріалах, ресурсах мережі Інтернет.

7. Орієнтовний план кваліфікаційної бакалаврської роботи, терміни подані розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети.

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ. – «3» травня 2022 року.

У розділі 1 потрібно розглянути сутність та види міграційних процесів, приділити увагу дослідженню їх особливостей, визначити характерні риси сучасних міграційних потоків, проаналізувати етапи міжнародних міграційних процесів, та оцінити вплив глобалізації на них, також приділити увагу дослідженню особливостей міграційної політики країн ЄС.

Розділ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ОЦІНКА ВПЛИВУ УКРАЇНИ НА НИХ. – «17» травня 2022 року.

У розділі 2 потрібно проаналізувати світові тенденції міграції населення, розглянути фактори впливу ці тенденції. Дослідити особливості українських міграційних процесів, та оцінити вплив російсько-української війни на них, а також оцінити наслідки та виклики від розвитку міграційних процесів.

8. Консультації з роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Домашенко М.Д., к.е.н., доцент		
2	Домашенко М.Д., к.е.н., доцент		
3	Домашенко М.Д., к.е.н., доцент		

9. Дата видачі завдання: «19» квітня 2022 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	10
1.1. Сутність та види міграційних процесів, їх особливості.....	10
1.2. Етапи міжнародних міграційних процесів та вплив глобалізації на них	15
1.3. Особливості міграційної політики країн ЄС.....	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ОЦІНКА ВПЛИВУ УКРАЇНИ НА НИХ	23
2.1. Дослідження світових тенденцій міграції населення.....	23
2.2. Особливості українських міграційних процесів, та вплив російсько- української війни на них.....	28
2.3. Наслідки та виклики міграційних процесів	33
ВИСНОВКИ	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	Error! Bookmark not defined.
ДОДАТКИ	44

ВСТУП

Міграція – складний та багатоаспектний процес, який сприяє розвитку суспільства ще з початку розселення людей по планеті. З кожним роком цей процес набуває нових форм та активно впливає на розподіл робочої сили у світі. Масштабні переміщення біженців і мігрантів впливають на різні держави, а також на світ в цілому. Такі процеси вимагають тісної співпраці та розподілу відповідальності заради забезпечення комфортного існування всім людям.

Слід зазначити, що міграція є потужною рушійною силою сталого розвитку для мігрантів та їхніх громад. Це приносить значні переваги у вигляді навичок, зміцнення робочої сили, інвестицій та культурного розмаїття, а також сприяє покращенню життя громад у країнах їх походження шляхом передачі навичок та фінансових ресурсів.

Коротко аналізуючи публікації зарубіжних та українських дослідників, слід зазначити, що вони концентрують увагу своїх досліджень на міграційних потоках, програмах для біженців, або деякі локальні міграційні процеси в певній країні, регіоні чи континеті. Вивченням таких питань займались зарубіжні вчені Дж. П. Феррі, Т. Дж. Хаттон, А. МакКеун, Т. Зубяшвілі, Т. Рапопорт, Р. Трівсон, М. Ландесманн та українці – О.Бандурка, С.Мосендз, С.Проскуров, Н. Рощина, У. Садова, Е. Лібанова.

Мета кваліфікаційної роботи є вивчення Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи полягає у вивченні особливостей сучасних міграційних процесів у світі, визначення місце України у даних процесах. Об'єкт дослідження - міграційні процеси, а предметом дослідження є особливості міграційних процесів в різних країнах.

Для кваліфікаційної роботи бакалавра нам потрібно виконати наступні завдання:

- проаналізувати теоретичні основи міграційних процесів, а саме їх сутність та види;
- визначити особливості та характерні риси сучасних міграційних потоків;
- проаналізувати етапи міжнародних міграційних процесів та оцінити вплив глобалізації на міграцію;
- дослідити особливості міграційної політики країн ЄС;.
- проаналізувати світові тенденції міграції населення;
- розглянути фактори впливу на міграційні тенденції;
- дослідити особливості українських міграційних процесів, та оцінити вплив російсько-української війни на них;
- оцінити наслідки та виклики від розвитку міграційних процесів у світі.

У процесі дослідження залежно від цілей і задач використовувались відповідні методи дослідження економічних процесів, серед яких систематизація та узагальнення (при теоретичному обґрунтуванні - поняття міграції та міграційного процесу), метод аналізу (при оцінці сучасного стану міграційних потоків та їх особливостей в різних країнах світу, також це метод важливий при дослідженні впливу України на світову систему міграційних потоків), порівняльний метод (при порівнянні стану міграції в Європі та Україні), метод кількісного аналізу, методи індукції та дедукції, методи логічного узагальнення для розкриття послідовності наукових досліджень.

Кваліфікаційна робота виконується на основі нормативно-правових актів різних країн світу у сфері міграції, звітів Міжнародної організації з міграції та Департаменту по економічних та соціальних питаннях ООН, інших організацій, наукових публікаціях вітчизняних та зарубіжних вчених у спеціалізованих журналах, інформаційно-аналітичних та статистичних матеріалах, ресурсах мережі Інтернет.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

1.1. Сутність та види міграційних процесів, їх особливості

При першочерговому аналізі особливостей життя людей, ми одразу помічаємо тенденції до перебування у русі, адже ще з найдавніших часів був поширений процес кочування. Племена обирали місце для свого проживання лише на короткий період, вони використовували всі можливі ресурси території, а саме збирали фрукти, ягоди та овочі, полювали, рибалили і вели своє господарство, і при критичному зменшенні цих ресурсів вони мігрували на іншу територію. Потім з розвитком цивілізацій більшість народів обрали шлях осідлості, почали займатись сільським господарством, вони будували міста, займалися ремеслом. Але все одно людство продовжувало перебувати в русі. Одні переїздили у пошуках роботи, чи просто нових економічних можливостей, для навчання чи розвитку. Не слід забувати і про міграцію через несприятливий клімат, чи природні катаклізми, та інші фактори. Також розвиток суспільства супроводжували війни, конфлікти, тероризм чи будь-які інші несприятливі соціокультурні ситуації. Усе це впливало на міграцію.

Для нашого дослідження слід спочатку звернутися до визначення поняття «міграційних процесів». Згідно з термінологією Міжнародної організації з міграції (International Organization for Migration), міграція – це переміщення людей з місця їхнього звичайного проживання через міжнародний кордон або в межах держави[1]. Міграційні процеси включають в себе зміну місця проживання окремою особою або групою осіб, але мотивація цих людей може бути дуже різною. Щоб надати максимально точне визначення міграційних процесів, ми проаналізуємо різні підходи від різних вчених, як іноземних, так і вітчизняних,

адже існує безліч підходів до розуміння визначення міграційних процесів, одні розглядають їх як виключно соціальне явище, інші розглядають поняття лише в правовому полі. О.О. Бандурка [2] робить висновок, що міграційний процес – це соціальна, керована діяльність певної спільноти, що має бути врегульована нормами адміністративного права. Міграційний процес включає в себе підготовку до переміщення та саме переміщення учасників цього процесу в межах держави, через адміністративно-територіальні кордони у інші країни.

За визначенням С.О. Мосендза [3], міграційні процеси включають в себе переселення, масове переміщення населення через кордони тих чи інших територій, при чому тривалість, регулярність та спрямованість цього процесу може бути абсолютно різною, але точно має бути пов'язаними зі зміною місця проживання.

У навчальному посібнику «Адміністративно-територіальне регулювання міграційних процесів» [4] міграційний процес визначається як сукупність різних нормативно-регламентованих суспільних відносин між суб'єктами державного управління та фізичними особами у зв'язку зі зміною їхнього місця проживання, незалежно від мети та того, чи є воно тимчасовим або постійним.

Для подальшого розбору даної теми, ми повинні окреслити своє визначення міграційні процеси. Спираючись на визначення різних вчених та організацій можна зазначити, що міграційні процеси – це сукупність соціальних дій фізичних осіб, або їх груп, що мають на меті зміну місця проживання і для цього переміщуються по території країни, чи за її межі. При детальному осмисленні процесів міграції, ми помічаємо, що їх існує безліч видів, і всі вони мають різну мотиваційну основу, територіальну поширеність та часові рамки.

Класифікацію слід почати за ознакою територіальної приналежності, а саме міграція поділяється на внутрішню та зовнішню. Внутрішня, яка включає в себе переміщення населення із сіл до міст, що є наслідком урбанізаційних процесів, також це може бути переїзд з одного міста в інше задля роботи чи навчання, а

також переміщення від якоїсь кризової ситуації (бойових дій, загрози терористичних актів, природних чи екологічних катаклізмів). Зовнішня міграція, в свою чергу поділяється на еміграцію та імміграцію. Ці два терміни досить подібні, але вони не можуть бути взаємозамінними, адже еміграція відноситься до процесу виїзду з певної країни до якоїсь іншої з метою постійного проживання, імміграція стосується процесу переїзду в країну [5].

У той же час за тривалістю, міграцію можна класифікувати на постійну, яка передбачає переміщення населення з одного місця в інше на постійне місце проживання без повернення на батьківщину [6], а також тимчасову, яка передбачає повернення через деякий час. Тимчасова міграція включає в себе такі види:

— короткострокова міграція — процес переміщення осіб, які змінюють країну свого звичайного проживання протягом щонайменше трьох місяців, але менше року (12 місяців), за винятком випадків, коли переміщення в цю країну здійснюється з метою відпочинку, візитів до друзів чи родичів, в питаннях ведення бізнесу, лікування або релігійного паломництва [7].

— Сезонна міграція передбачає періодичне переміщення населення з одного регіону або кліматичної зони в іншу відповідно до річного циклу погодних і температурних змін [8].

— Вахтова міграція – це один із видів міграції, який включає період перебування на іншій території до 1 місяця.

— Маятникова характеризується щоденими потоками переміщення населення з одної території на іншу [9].

— Довгострокова міграція включає в себе переміщення осіб, які змінюють країну свого звичайного проживання протягом щонайменше одного року, щоб країна призначення фактично стала їх новою країною постійного проживання [10].

За цільовим призначення міграція може бути трудовою, навчальною та вимушеною. Тому слід детально розглянути такі особливі формати міграції. Мельниченко О. та Удовиченко Н. [11] визначають трудову міграцію, як тимчасове переміщення працездатного населення в інші населенні пункти як в межах країни, так і поза її межами, задля отримання вищих трудових доходів і самореалізації. Навчальна міграція – це особливий вид міграції, що включає в себе переміщення населення задля забезпечення отримання освіти та процесу навчання.

Вимушена міграція є більш складним процесом, адже включає в себе особливі психологічні, політичні, економічні та екологічні ситуації. Цей вид міграції є одним із найбільш складних для будь-яких учасників, адже вона виникає в результаті чаткового порушення основних прав людини і громадянина, адже виникає в результаті порушення права на безпеку життєдіяльності, навколишнього природного середовища, прав на свободу віри та політичних поглядів [12]. Також люди вимушено тікають від війни, терористичної загрози та інших складних ситуацій. Вимушена міграція вкрай рідко надає можливість покращити рівень життя, адже в основному люди просто змушені рятувати себе полишаючи все своє майно, також життя в незвичних умовах може викликати психологічні проблеми в період адаптації, а також в подальшому житті. Часто у людей, які змушені були мігрувати відсутня мотивація.

Вимушена міграція зростає за останні десятиліття і, ймовірно, збільшиться в майбутньому. Громадянські конфлікти в багатьох країнах призводять до нестабільності, сепаратистських рухів, а також війни змушують людей шукати для себе прихистку на інших територіях. Наприклад, етнічні чистки та геноцид породили мільйони біженців і переміщених осіб у різних країнах. Одним із найжахливіших видів вимушеної міграції є депортація.

Депортація – це примусове виселення небажаних осіб або груп людей з певної території, і в її основі лежать політичні, релігійні, етнічні чи расові питання

[13]. Цей процес був звичним для таких тоталітарних країн, як СРСР та Третій Рейх. У 1944 році СРСР впроваджує депортацію кримських татар. За офіційними даними, близько 200 тис. кримських татар було депортовано, у той же час існують дані і про більше ніж 400 тис. депортованих. Представників цієї етнічної приналежності називали «зрадниками», і в наступні роки вони просто намагалися стерти залишки кримськотатарського існування [14].

У сучасну епоху депортація стала центральним інструментом для все більшої кількості урядів у боротьбі з нелегальними іммігрантами, шукачами притулку та іноземними правопорушниками.

Якщо розглядати класифікацію міграційних процесів за причинами, то можна зазначити, що вони бувають різними, серед основних виділяють:

— соціально-економічні (при прагненні людей до вдосконалення свого звичного рівня життя, пошуку нової роботи чи можливостей для кар'єрного зростання, забезпечення інших соціальних потреб);

— політичні (людей може не влаштовувати певна політична ситуація в тій чи іншій країні, тамож можливі політичні переслідування, тому це змішує їх змінювати місце проживання);

— релігійні (тісно пов'язані з питанням віросповідання, та поширенням тієї чи іншої релігії в певній країні, для прикладу мусульманам простіше проживати в тих країнах, де іслам є основною релігією через наявність потрібної інфраструктури та наявність звичаїв, це стосується і інших релігій)

— сімейні чи особисті пов'язані з особистістними поглядами на життя.

Підсумовуючи все вище сказане слід, зазначити, що міграційні процеси є досить складним явищем, що супроводжує розвиток суспільства ще від часів палеоліту і до наших днів. Оскільки міграція зачепає різні сфери життя, то можна визначити, що розуміння цього поняття лежить у соціально-правовій площині, з економічною приналежністю через міграцію робочої сили та зміни на світовому ринку праці. Кожен вид міграційного процесу є особливим, а розуміння їх

основних відмінностей дає можливість більш детально досліджувати зміни в суспільстві до яких цей міграційний процес призводить.

1.2. Етапи міжнародних міграційних процесів та вплив глобалізації на них

Міжнародна міграція — процес стародавній та тісно пов'язаний з розвитком людської цивілізації. У його основі лежали різні фактори, починаю від простого зменшення ресурсів, які могли забезпечувати певний рівень життя, і закінчуючи сучасними психологічними та соціальними особливостями розвитку суспільства. То ж давайте розглянемо різні історичні етапи міграції населення.

У наукові праці Джозеф П. Феррі та Тімоті Дж. Хаттона [15] розглядають історію міграції з давніх часів. Вони зазначають, що люди розселялися по континентах у пошуку кращих умов життя, їжі, при втечі від ворогів та інших проблем. Звісно ці процеси стримувалися через очільників племен, адже саме тоді розвивалось сільське господарство, що вимагало певної осідлості. У середні віки, міграція населення обмежувалась феодалізмом, привязаністю до феодала, землі, але безліч ремісників прагнули жити у місті, щоб мати певні привілеї.

На території сучасної України міграція була більш поширеною, адже українці мали можливість та сміливість втікати від польських панів та шляхти, і вони почали заселяти територію, яка називалася «Диким полем». С. Проскурова у своїй праці [16] зазначає, що така міграція у XVI столітті сприяла утворенню Запорізької Січі, що в свою чергу сприяло розвитку української державності. У цьому процесі не малу роль відіграє прагнення свободи простими селянами, адже в цей час починався процес розвитку фільваркового господарства на території Речі Посполитої, яке могло розвиватися лише за умови закріпачення місцевого селянства. Тому селяни заселяли нові землі, створюючи так звані «слободи».

Ще однією цікавою особливістю міграційних процесів був процес чумакування, адже це яскравий приклад сезонної трудової міграції. Чумаки були жителями північних регіонів України, які задля роботи їхали на південь, продавали там свої товари, а на томість з морської води вони виробляли сіль, купували в Криму вино, шкіри тварин, одяг та інші товари, які потім продавали у себе вдома.

Для європейського суспільства у той час, найбільш значущою подією було відкриття Америки, тоді і почалась міграція європейського населення на ці території, та повне їх освоєння військовими та авантюристами з різних європейських країн [15]. На жаль, ці події окрім позитивних аспектів, призвели до винищення корінного населення даних територій, та поширенню рабства. Адже європейці потребували дешевої робочої сили, тому вони захоплювали молодих людей в Африці та доставляли їх в Північну Америку для забезпечення власних потреб. Лише у 1807 році работоргівля була заборонена в Британській імперії, а в 1808 році Сполучені Штати припинили імпорту рабів. Цей рух швидко поширився в європейськими країнами.

У науковій роботі А. МакКеуна [17] зазначається, що у період між 1820 та 1914 роками, спостерігалось зростання масової міграції, адже за цей час 55 мільйонів європейців емігрували до Північної Америки (більше половини з них), Південної Америки (1/5 емігрантів) та Австралії. Ці люди виїжджали з Великобританії, Ірландії, Німеччини, Іспанії, Австро-Угорщини та Російської імперії.

Саме через збільшення міграційних потоків, почали впроваджувати обмеження для імміграції. Особливо це стосувалося США, де було прийнято кілька законів про обмеження імміграції, які наклали серйозні обмеження на імміграцію з Європи, Азії та Африки. Після Закону про надзвичайні квоти від 1921 року, Закон про імміграцію від 1924 року ознаменував кінець «періоду відкритих

кордонів»[18]. Згідно з цим законом була встановлена система квот, і кількість іммігрантів не могла перевищувати квоту для кожної країни.

Схожі закони існували і в інших країнах, що призвело до зниження міжнародної міграції у міжвоєнні роки. І загалом до 1960-х років спостерігалася стабільність на міжнародному ринку робочої сили. Але процес глобалізації змусив цей світ змінитися та підлаштовуватися до нових реалій.

Глобалізація — це процес поширення продуктів, технологій, інформації та робочих місць через національні кордони та культури [19], тобто наявність взаємозалежності націй у всьому світі, що сприяє вільній світовій торгівлі. Глобалізація сприяє конкурентним перевагам різних корпорацій на ринку, адже вона допомагає встановлювати міцні економічні, інформаційні, політичні та культурні зв'язків між державами.

Міжнародна міграція нерозривно пов'язана з глобалізацією. З одного боку, процеси глобалізації стимулюють міжнародну міграцію, в тому числі через диспропорції в розвитку різних країн, демографічну кризу, глобальну кризу робочих місць.

Т. Зубяшвілі у своїй науковій роботі [20], зазначає, що важливою формою зв'язків між державами у сучасному світі є міграційні потоки, а саме міждержавне переміщення людей, зумовлене різними умовами розвитку економіки різних країн та диферсифікацією можливостей. «Міграційний бум» у 1960-х роках стався у результаті високого попиту на робочу силу у певних регіонах. На даний момент, глобальна міграція збігається з потоком товарів та капіталу у світі, що забезпечує найбільш правильний розподіл робочої сили. Тобто в деякій мірі сама міжнародна міграція породжує процеси глобалізації, через глобальний рух капіталів, завдяки появі глобальних міст та зростання соціо-культурного різноманіття.

Слід зазначити, що більшість держав стримують процеси міграції населення через певні правові важелі задля збереження національної ідентичності, перенаселеності певних територій, питання конкурентоспроможності та безпеки.

Тому попри великий попит на робочу силу в деяких країнах вони обирають процеси стримування міграційних потоків.

У дослідженні Г. Рапопорт [21] зазначається, що прийнято розглядати процес міграції з двох сторін, як з позитивного боку, через те, що цей процес дозволяє експортувати свій демографічний надлишок і в той же час отримувати страховий дохід від грошових переказів, так і з негативного боку, через загрозу відтоку розумних людей з країн, що розвиваються. Але авторка схиляється до того, що міграція сприяє інтеграції країн, що розвиваються, у глобальну світову економіку. Мігранти, а особливо висококваліфіковані, значною мірою сприяють інтеграції своїх країн у світову економіку.

Отже міграційні процеси, супроводжують розвиток суспільства напротязі двох тисячоліть. Саме міграція сприяла такому розселенню людей на нашій планеті, утворенню тих чи інших країн. А також формувала цілі професії, впливала на різні сфери життя, розвиток торгівлі, дозволяла зростати ринку робочої сили в одній країні та на певній території. У той же час міграційні процеси сприяли відтоку робочої сили. Глобалізація також пов'язана з процесом міграції, і постійно сприяє збільшенню потоків мігрантів у світі, адже глобальний світ – максимально відкритий для всіх.

1.3. Особливості міграційної політики країн ЄС

Останнє десятиліття питання міграції стало досить гострою темою для Європейського союзу, і особливо воно загострилось у 2022 році і можливо з роками досягне свого максимуму. Звісно, населення більшості країн ЄС є старіючим, через переважання пенсіонерів над молодими, активними людьми, яких більше в багатьох сусідніх з Європейським союзом країнах.

У праці Р. Гривсона, М. Ландесманна та І. Мари [22] описуються складні сценарії розвитку міграційних процесів для ЄС, оскільки можливий варіант збільшення мігрантів з країн Африки, що створить нові виклики для суспільства. Ці мігранти будуть приїжджати з регіонів, що матимуть високий ступінь економічної, соціальної та політичної нестабільності. У той же час, вони зазначають, що при правильному підході до такого виду міграційних процесів, країни ЄС зможуть отримати свої позитивні результати.

Європейський Союз розглядає 3 шляхи для потоків мігрантів. Першим із них розглянемо міграційні потоки центрально-середземноморським шляхом, який використовують його для нерегулярного в'їзду в ЄС з Північної Африки. ЄС підтримує мігрантів і біженців з Лівії, в той же час намагається усунути основні причини міграції населення з Африки. У лютому 2017 року лідери ЄС узгодили нові заходи щодо скорочення незаконних прибуття за цим маршрутом, і набула чинності Мальтійська декларація членів Європейської Ради щодо зовнішніх аспектів міграції[23].

У липні 2019 року ЄС схвалив п'ять нових міграційних програм у Північній Африці на загальну суму 61,5 мільйона євро [24]. Проекти охоплюють захист і допомогу біженцям і вразливим мігрантам, покращення умов життя та стійкості лівійців, а також сприяння трудовій міграції та мобільності. Загалом ЄС виділив 700 мільйонів євро на підтримку Лівії з 2015 року в рамках різних інструментів фінансування, включаючи надзвичайний трастовий фонд ЄС (EUTF) для Африки (455 мільйонів євро).

Згідно з даними Єврокомісії [24], 31 березня 2020 року була розпочата операція «Іріні» для забезпечення виконання ембарго ООН на поставки зброї щодо Лівії. Як другорядне завдання, це також сприятиме розбудові потенціалу та підготовці лівійської берегової охорони та військово-морського флоту для виконання завдань правоохоронних органів на морі.

Наступним розглянемо Східно-середземноморський маршрут, який відноситься до мігрантів в Грецію, Кіпр та Болгарію. Адже велика кількість біженців, які шукали притулку від громадянської війни в Сирії, прибули до ЄС цим маршрутом [25]. Починаючи з 2016 року, кількість мігрантів за цим маршрутом значно скоротилася завдяки співпраці між ЄС та Туреччиною. Адже, у березні 2016 року лідери ЄС та Туреччини домовилися боротися з нелегальною міграцією у світлі величезної кількості мігрантів, які подорожують через Туреччину. У свою чергу, Туреччина зобов'язалася вжити жорсткіших заходів, щоб запобігти відкриттю нових морських або сухопутних шляхів для нелегальної міграції з Туреччини до ЄС.

Третім шляхом є західно-середземноморський, він є одним із найскладніших, адже мігранти відправляються в небезпечні подорожі вздовж узбережжя Західної Африки, щоб дістатися до Канарських островів. Також мігранти проходять транзитом через Марокко та Алжир, щоб дістатися до Іспанії [26]. У листопаді 2015 року на саміті з питань міграції у Валлетті було ухвалено політичну декларацію та план дій, спрямований на усунення основних причин нерегулярної міграції та вимушеного переміщення населення, розширено співпрацю з питань легальної міграції та мобільності.

3 травня 2015 року дві успішні програми переселення, спонсоровані ЄС, допомогли понад 70 000 найбільш вразливих людей, які потребують міжнародного захисту, знайти притулок у Європейському Союзі [27]. Все це відбулось після Саміту з питань міграції у Валлетті [28], де глави держав і урядів Європи та Африки збиралися заради зміцнення співпраці та вирішення поточних викликів, у результаті вони ухвалили політичну декларацію та план дій, спрямований на усунення основних причин нерегулярної міграції та вимушеного переміщення та посилення захисту мігрантів і шукачів притулку.

Уже в грудні 2015 році Європейська Рада затвердила стратегію, спрямовану на зменшення міграційних потоків [29]. Згідно з цією стратегією необхідно було

усунути недоліки на зовнішніх кордонах Шенгенської зони, зокрема у процесі якісніших перевірок та запобіганню шахрайству з документами. Також у даній стратегії було зазначено про особливості контролю над поверненням людей на батьківщину, а також про боротьбу з контрабандою та торгівлею людьми.

У лютому 2016 року лідери ЄС ухвалили висновки щодо міграційної кризи та кризи біженців, а уже в березні була організована зустріч з Туреччиною задля узгодження плану дій між ЄС та Туреччиною [30]. Також у червні 2016 року Європейська Комісія представила план дій з інтеграції громадян третіх країн для підтримки країн ЄС [31]. У цьому документі зазначається, що громадяни третіх країн, що проживають в ЄС стикаються з перешкодами в системі освіти, на ринку праці та в доступі до гідного житла. Саме тому необхідно забезпечити їх безпосередні потреби та інтеграцію. Фактично інтеграція громадян третіх країн є і має бути невід'ємною частиною зусиль з модернізації та розбудови інклюзивної соціальної політики, політики освіти, ринку праці, охорони здоров'я та рівності.

Після згоди Європейського парламенту 17 грудня 2020 року Рада прийняла регламент, що визначає багаторічну фінансову структуру ЄС (МФР) на 2021-2027 роки [32]. Цей регламент передбачає довгостроковий бюджет ЄС у розмірі 1, 074 трильйонів євро для ЄС-27, включаючи інтеграцію Європейського фонду розвитку. І разом з інструментом відновлення ЄС наступного покоління в розмірі 750 мільярдів євро, у сумі ЄС має надати 1,8 трильйона євро протягом зазначених років для підтримки відновлення після пандемії COVID-19 і довгострокових пріоритетів ЄС у різних політиках. області.

7 жовтня 2021 року було прийнято директиву про синю картку. Це нові правила, які додатково узгоджують умови в'їзду та проживання висококваліфікованих працівників із країн, що не входять до ЄС та підвищують привабливість блакитної карти ЄС [33]. Звісно, ця система прийому спрямована на залучення та утримання висококваліфікованих працівників, особливо в галузях, які стикаються з дефіцитом кваліфікації, зокрема шляхом встановлення більш

інклюзивних критеріїв прийому та полегшення возз'єднання сім'ї, надання доступу до високого рівня ринку праці.

Останні зміни у законодавстві свосуються можливості отримання тимчасового захисту для українців, що втікають від війни з 24 лютого 2022 року[34]. Згідно з законом, тимчасовий захист може тримати, щонайменше, один рік, та може бути продовженим залежно від ситуації в Україні. Права згідно з Директивою про тимчасовий захист включають дозвіл на проживання, доступ до ринку праці та житла, медичну допомогу та доступ до освіти для дітей, а також право на відкриття основного банківського рахунку.

Оцінюючи регулювання міграційних потоків ЄС, слід зазначити, що після кожної міграційної кризи, розроблявся новий план вирішення питань міграції та надання притулку задля забезпечення безпеки. Останні роки європейські країни все жорсткіше контролюють зовнішні кордони та міграційні потоки. Також існують угоди між різними країнами заради співпраці та поділу кількості мігрантів, а особливо біженців між цими країнами. Проаналізувавши різні документи, слід зазначити, що регулювання міграційних в ЄС є досить складним. До цього процесу долучаються різні країни партнери, які сприяють певному регулюванню цих потоків мігрантів.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ОЦІНКА ВПЛИВУ УКРАЇНИ НА НИХ

2.1. Дослідження світових тенденцій міграції населення

Оскільки міграційні процеси є характерними для людства ще з стародавніх часів, то вони пройшли певну еволюцію та зміни з різних аспектів, включаючи економічний та соціальний стан, безпеку та правові рамки. Згідно з даними Департаменту по економічних та соціальних питаннях ООН, що подавалися у річному звіті за 2021 рік [34] у 2020 році у світі налічувалося близько 281 мільйона міжнародних мігрантів, що складало 3,6% від світового населення, а також у порівнянні з 2019 роком кількість мігрантів зростає на 9 мільйонів (на 0,1% відповідно). У цілому цей показник указує на те, що в цілому для населення планети є досить звичним залишатися на батьківщині, тому слід зазначити, що міграція в середині країни є більш звичною.

Також згідно з даними цього ж звіту [34] із 281 мільйонів мігрантів у 2020 року, 135 мільйонів склали жінки, а саме 3,5% від всього жіночого населення світу, також у порівнянні з 2019 роком відбулось зростання на 5 мільйонів (або на 0,1%). При цьому чоловіків-мігрантів налічувалося на 11 мільйонів більше, а саме 146 мільйонів (3,7% від чоловічого населення світу), при тому у 2019 ці показники склали - 141 мільйон (або 3,6%). Слід зазначити, що із всієї кількості мігрантів - 169 мільйонів є трудовими мігрантами.

Звісно, основними причинами міграції є робота, навчання, сімейні чи особисті причини та бажання покращити рівень свого економічного та соціального рівня життя. У той же час існує безліч причин через які люди просто вимушені залишати свої домівки та звичний образ життя, частіше за все це стається через низку вагомих, а іноді й трагічних причин, таких як конфлікти,

переслідування та катастрофи чи війни. Згідно з даними Міжнародної організації з міграції, а саме звітом про світову міграцію [35] вимушено переміщені особи та біжені складають відносно невелику частину серед мігрантів, у той же час вони потребують особливого захисту, підтримки та допомоги.

У 2020 році світ зіштовхнувся з пандемією COVID-19, яка повністю змінила устрій життя у багатьох країнах світу через вимушений локдаун, який зупинив все соціальне життя, економічний розвиток та особливо це стосувалося міграційних процесів оскільки більшість території та райони запровадили складні та різноманітні обмеження мобільності, намагаючись стримати та зменшити поширення вірусу. У результаті це призвело до безпрецедентної нерухомості в усьому світі. І навіть на початок 2022 року обмеження на поїздки в багатьох країнах були введені повторно або посилені, через появу та поширення нових штамів вірусів.

Європа – найпопулярніше місцем призначення для міжнародних мігрантів, адже прийняла до себе станом на 2021 рік 87 мільйони мігрантів (30,9% від всіх мігрантів), другою за популярністю є Азія, в якій проживають 86 мільйонів (30,5%)[35]. Третім за популярністю регіоном є Північна Америка, яка прийняла 59 мільйонів мігрантів (20,9%). Далі йде Африка (25 мільйонів (9%)) та Південна Америка (15 мільйонів (5,3%)). Цікавий факт, що за останні роки кількість мігрантів до Латинської Америки збільшилась у два рази, можливо це пов'язано з тим, що люди спочатку обирають Латинську Америку щоб потім перебраться на Північні території – в США чи Канаду. Також 3,3% від всіх мігрантів проживають в Океанії.

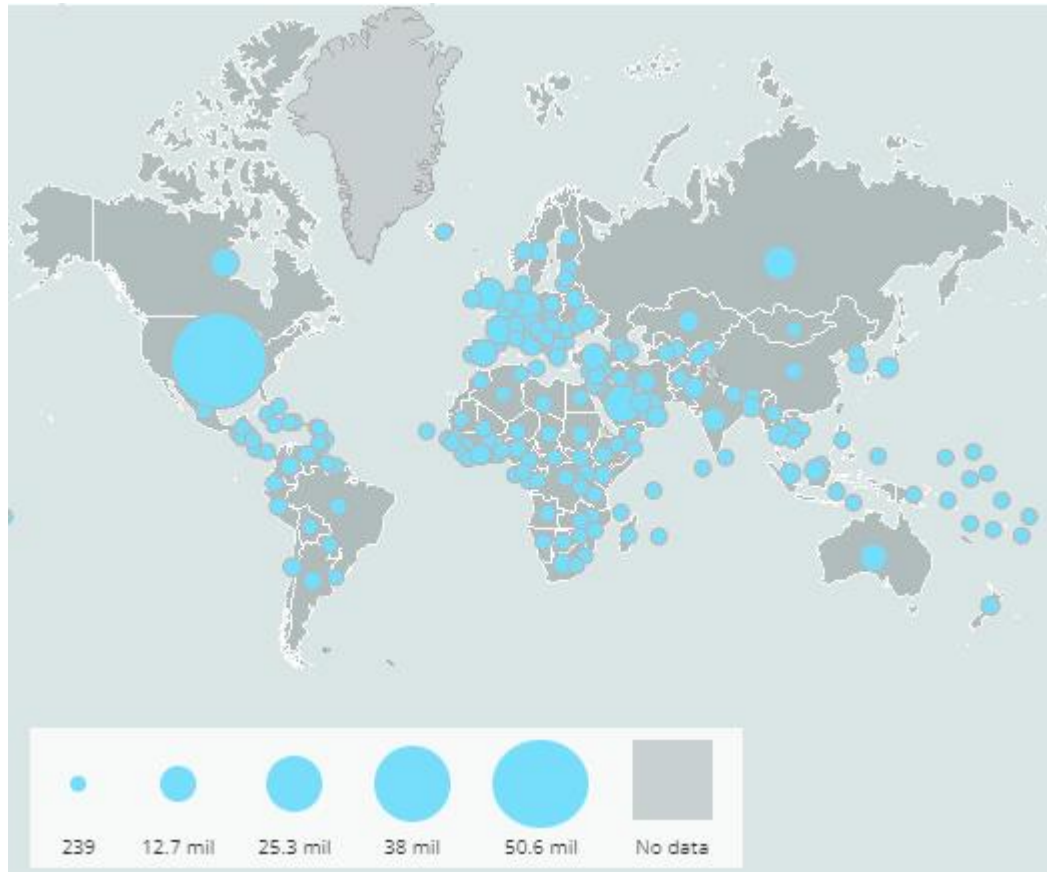

Рисунок 2.1. Загальна кількість міжнародних мігрантів на середину 2020 року [36]

Цікавий той факт, що Сполучені Штати Америки вже 50 років залишаються основним пунктом призначення для мігрантів, адже близько 51 мільйонів міжнародних мігрантів зараз проживають в цій країні. Німеччина займає друге місце (16 мільйонів мігрантів), а третьою країною є Саудівська Аравія (13 мільйонів).

Слід також звернути увагу на існування міжнародних коридорів від країни до країни, серед найбільш популярних:

- 1) Мексика – США;
- 2) Сирія – Туреччина;
- 3) Індія – ОАЄ;
- 4) РФ – Україна;

- 5) Україна – РФ;
- 6) Індія – США;
- 7) Афганістан – Іран;
- 8) Казахстан – РФ;
- 9) Індія – Саудівська Аравія;
- 10) Бангладеш – Індія.

Близько 80% міжнародних мігрантів – це люди працездатного віку, тобто від 16 до 65 років [34]. Цікаво, що з 1990 року частка міжнародних мігрантів у віці до 19 років скоротилася від 19% до 14,5% відсотка. У той же час кількість міжнародних мігрантів старше 64 років є стабільною протягом цих років (близько 12%). Якщо звернути увагу на гендерний розподіл, то слід зазначити про те, що кількість мігрантів-чоловіків є більшою за жінок, і починаючи з 2000 року (50,6% чоловіків та 49,4% жінок) зростало до того, що у 2020 році цей розподіл становить 51,9% та 48,0% відповідно.

Останні 50 років, драйвером міграційних рухів була урбанізація. Вона сприяла переміщенню населення від села до міста регіонального значення, столиці чи міст державного значення, також і міжнародній міграції до міст-мегаполісів. Ми цілком можемо стверджувати, що ступінь урбанізації, тобто при великій частці міського населення у світі, буде впливати на величину потоків міжнародної міграції в майбутні роки.

У середині 1970-х років приблизно 38% населення світу проживало в містах, на 2018 ця частка збільшилась до 55%, та очікується, що уже у 2050 році ця частка становитиме 68% [37]. Очікується також, що основне збільшення міських агломерацій буде відбуватись в країнах Азії та Африки. Звісно в першу чергу це дасть поштовх до внутрішньої міграції, і потім через деякий час уже до міжнародної міграції у ці міста.

Ще одним драйвером до збільшення потоків міграційних процесів, є зміна кліматичних та екологічних умов життя на певній території, адже останні роки

спостерігається погіршення стану навколишнього середовища, через стихійні лиха, вихлопи від автомобілів та іншого транспорту, засміченість природи сміттям та відходами від виробництв. Такий вплив на міграційні процеси, відомий людству давно, адже населення планети звикло змінювати своє місце проживання у разі несприятливих умов для життя ще з часу кочових племен. Але на даний момент не існує такого терміну як «екомігранти», чи «кліматичні мігранти», також варти зазначити, що в основному вибір почати міграцію здійснюється під впливом не лише екологічних чи кліматичних факторів, а ще до них часто додаються соціо-культурні, чи соціо-економічні. Також вчені прогнозують [37], що кількість мігрантів, які тісно пов'язані з екологічними проблемами може досягнути від від 25 мільйонів до 1 мільярда екологічних мігрантів до 2050 року, при тому це можуть бути як внутрішні так і міжнародні мігранти. Станом на 2020 рік, погіршення ситуації з довкіллям частіше за все стимулює саме внутрішню міграцію.

Отже, всі вище описані чинники сприяють поширенню міграційних процесів, а консолідація та розширення режиму вільного пересування в межах ЄС сприяло саме мобільності високо- та низькокваліфікованих працівників із Центральної та Східної Європи до Західної та Південної. Також ми спостерігаємо за наявним та зростаючим трендом, що почав розвиватися ще 30 років тому, з кожним роком у світі зростає кількість мігрантів, які змінюють своє місце проживання заради кращих умов життя, кар'єрних можливостей, навчання, а також зважаючи на сімейні обставини заради об'єднання чи просто кращого майбутнього для своїх дітей. Слід не забувати і про тих людей, які вимушено покидають свої домівки через війну, катастрофи та можливі гоніння, вони стають біженцями, або вимушенопереміщеними особами.

2.2. Особливості українських міграційних процесів, та вплив російсько-української війни на них

Україна – особлива країна, яка має значний ресурсний потенціал не лише у плані земельних ділянок для сільського господарства, чи корисних копалин, а і має значні людські ресурси. Населення України станом на 2020 рік, згідно з даними Worldometer [38], становило 43,73 млн. осіб.

Звісно український народ тісно пов'язаний з процесами внутрішньої міграції, адже українці заселяли вільні території утворюючи «слободи» задля розвитку козацької держави. Потім закріпачення поневолило народ, і у них не було можливості вільно прересуватися територіями, і лише після відміни кріпачства у 1861 році люди могли змінювати своє місце проживання. Початок ХХ століття видався складним для більшості країн світу, у результаті Першої світової війни розпались різні імперії, капіталізм проникав у життя, і по суті, були зруйновані старі господарських зв'язків. У цей період в Україні відбувся перший значний відтік селян до міст у сучасній історії, через можливість забезпечення кращого життя для своїх сімей. У той же час з початком захоплення українських територій радянськими військами, українське дворянство та інтелігентція були змушені мігрувати в інші країни заради збереження свого життя та соціального статусу чи частини багатства. У своєму дослідженні О.Малиновська, зазначає, що з території Галичини, Буковини, та Закарпаття мігрувало майже 7% населення, з них понад 400 тисяч виїхали до США [39]. Далі був процес розкуркулення під час якого у людей навіть мінімальним достатком було відібрано всю власність і відправлено їх на північний-схід СРСР. У 1932-1933 роках, кількість сільського населення різко скоротилось через голодомор. Ці події спричинили вимушену міграцію сільського населення до міст заради збереження власного життя, проте така

міграція була заборонена владою та порушення цих встановлених правил могло коштувати людям життя.

Потім перед та після Другої світової війни відбулись масові етнічні та політичні чистки, репресії та депортації цілих народів з певних територій. Під удар яких дій потрапили 149,5 тисяч українців під час операції «Вісла», етнічної чистки у 1947 році, яка відбулась у результаті рішення вищого керівництва СРСР та Польської Республіки. Тоді було примусово депортовано українців з Лемківщини, Надсяння, Підляшшя і Холмщини (етнічно українські території) до західної частині Польщі [40]. Також у травні 1944 відбулась депортація кримських татар із території кримського півострова до східних районів СРСР. Згідно з офіційними даними СРСР було депортовано близько 191 тисяч кримських татар, у той же час за даними Національного руху кримських татар кількість депортованих перевищила 423 тисяч[41].

Потім в 1990-их роках, після повалення «залізної завіси» почався сучасний процес міграції, який дозволяв українцям виїжджати закордон. Тоді великий відсоток єврейського народу змогли мігрувати до Ізраїлю, а також багато сімей виїхало в США та Канаду для забезпечення собі кращого рівня життя, а також заради об'єднання родин. На 2010-ий рік кількість мігрантів з України швидко зростає через бажання освіченої молоді уникнути викликів, які поставали перед державою.

Уже у 2014 році, після Революцію Гідності в країні відбулись зміни, адже Україна «взяла курс» до Європи та європейських цінностей. У той же час влада Російської Федерації не змогла змиритися з таким курсом українського народу, тому анексувала Крим у березні 2014 року провівши незаконний референдум під контролем російських військових, які зайшли на територію півострову без будь-яких розпізнавальних знаків. Звісно Україна не визнала анексію, як і більшість країн світу [42]. Поступово анексія призвела до виїзду українців та кримських татар з півострова на материкову частину України, адже вони не хотіли жити під

владою РФ. У той же час росіяни активно купували квартири та будинки в різних містах Криму, та переїжджали туди на постійне місце проживання.

Проведення активних бойових дій на території Донецької та Луганської областей у 2014-2015 рр. А також створення псевдо державних утворень в частині території зазначених областей призвело до сплеску міграційних процесів, а саме біженців (вимушено переміщених осіб). У 2021 році кількість внутрішньо переміщених осіб з окупованих територій було рівно 1,470 мільйонів осіб [43].

Також за останні 8 років суттєво зросла кількість трудових мігрантів з України. Згідно даними про міжнародну міграцію [35], Україна на 8 місці (близько 6 млн. осіб) серед всіх країн в яких громадяни виїжджають на роботу за кордон. Також слід зазначити, що через простоту співпраці, легкість у вивченні мови та існування спільного кордону, більше 1,5 мільйонів українців обирало працю в Польщі.

Ситуація в Україні суттєво змінилася 24 лютого 2022 року, коли Російська Федерація повномасштабно вторглась на територію України, тим самим почавши війну, ще у перший день російські війська спричинили жертви серед мирного населення під час обстрілів, також вони руйнували цивільну інфраструктуру. Через постійні обстріли та страх за власне здоров'я та життя уже в перший день було багато біженців на західних кордонах України. У зв'язку з воєнним станом, виїзд чоловікам був заборонений через загальну мобілізацію, тому основну частину біженців із України склали жінки та діти.

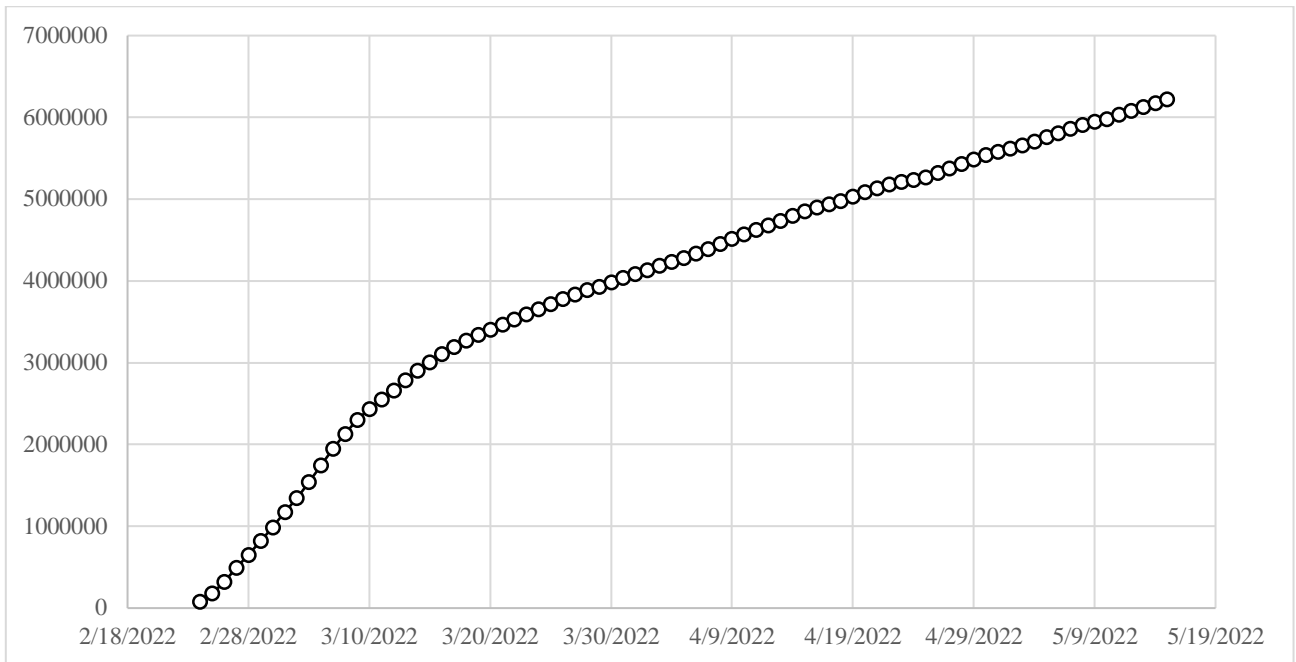

Рисунок 2.2. Загальна кількість вимушено переміщених осіб за датою (сукупно) [44]

Станом на 24 лютого 2022 року 80 тисяч українців покинули країну, і з кожним днем сукупна кількість біженців зростає, і уже станом на 15 травня 2022 року уже дорівнювала 6,224 мільйона осіб. Зі всіх сусідніх європейських країн, найбільшу кількість українців прийняла Польща, а саме 4,350 мільйонів осіб, на другому місці – Румунія, яка прихистила 943 тисячі, Угорщина – 627 тисяч осіб, Молдова – 468 тисяч українців, в Словаччину заїхало 433 тисячі осіб [45]. У той же час під час відкриття гуманітарних коридорів, РФ виводить, а по суті депортує людей із окупованих територій, і таких людей вже 888 тисяч. Все це для наочності подається на рисунку 2.3.

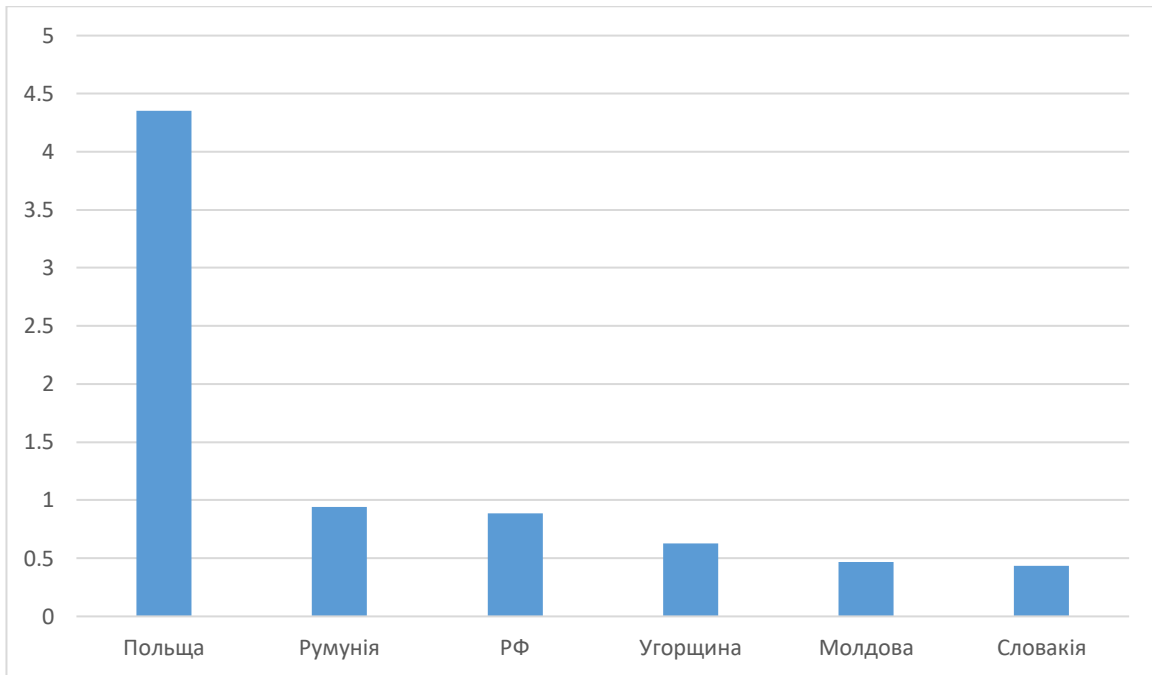

Рисунок 2.3. Кількість біженців з України з початку повномасштабної війни

Звісно, той факт, що до Польщі виїхало близько 4,5 мільйонів не означає, що вони 100% залишились там, адже це могл бути перша країна на їх шляху і далі вони могли поїхати в будь-яку іншу країну ЄС, але на даль, ці рухи досить важко відстежити через відсутність кордонів між країнами Європейського Союзу.

Для громадян України існує можливість оформлення тимчасового захисту в будь-якій країні ЄС, згідно з цим правом, він може тривати один рік, і далі може бути продовжений в залежності від ситуації в Україні. Права згідно з Директивою про тимчасовий захист включають: дозвіл на проживання, доступ до ринку праці та житла, медичну допомогу та доступ до освіти для дітей. Кожен, хто легально проживає в ЄС, також має право відкрити базовий банківський рахунок. Ви також маєте право відкрити базовий банківський рахунок.

Ситуація з міграцією в Україні є складною і важко зараз зробити певну оцінку ситуації, через постійні зміни. Безперечно, така кількість ВПО чи міжнародних мігрантів призведе до справжнього колапсу зараз та після закінчення війни. Існує безліч людей, які просто втратили свої домівки, та вимушені жили в

тимчасових таборах для біженців чи модульних містечках. Але головне зберегти максимальну кількість життів, та перемогти армію РФ, а потім відбудувати країну.

2.3. Наслідки та виклики міграційних процесів

Оскільки з кожним роком, потоки міграційних процесів лише збільшується світ постає перед новими викликами. Економічний вплив міграції на кожен країну походження, зокрема залежить від навичок та колишньої зайнятості мігрантів, історії мігрантів на певній території, інвестиційного клімату, тому впроваджувати міграційну політику слід зваживши всі аспекти.

Звісно це складні процеси, які викликають проблеми, як і у приймаючої сторони, так і у країні з якої ці люди мігрують. Для прикладу перші отмують людей, які повинні пройти період адаптації, вони можуть мати певні проблеми під час перебування, у разі якщо це біженці, то вони ще потребують державної підтримки та забезпечення їх базових потреб, через складну життєву ситуацію, адже люди стають біженцями у разі певних конфліктів в країні походження, які можуть нашкодити їх життю та здоров'ю. У той же час, країна з якої виїжджають ці люди втрачає важливі людські ресурси та велику кількість робочої сили, що спричиняє певні проблеми на ринку праці.

Останніми роками стало досить популярно виїжджати закордон на постійне місце проживання людям з вищою освітою та навиками, які були б корисні у будь-якій державі, по типу працівників ІТ сектору, чи фінансистів, економістів. Цей процес називають відтоком «мізків», адже це люди які своєю розумовою діяльністю могли б приносити значну користь своїй державі, у той же час вони обирають інший шлях розвитку свого потенціалу, та переїжджають у країни де

вони почуватимуть себе краще в плаці соціо-культурного, політичного чи економічного життя.

Останні роки створюється все більше організацій з питань міграції, які можуть позитивно впливати на розробку ефективної політики з міграції. Це має позитивно позначитись на мігрантах та зменшити негативні аспекти міграційних процесів.

Діаспора може суттєво зменшити витрати, з якими стикаються мігранти, особливо таке питання стосується таких країн як Сполучені Штати Америки, Китай, Куба, Сальвадор, Індія, Мексика, Філіппіни та В'єтнам, а також Туреччина (для Німеччини); Сербія та Чорногорія, Марокко та Алжир (для Франції); і Китай (для Японії та Канади).

Для покращення умов життя мігрантів необхідно дотримуватись норм міжнародного права. Це також включає дотримання принципу невисилання за будь-яких обставин, отже національне законодавство має гарантувати, що якщо особа не повертається в свою країну, і має вагомі підстави вважати, що їй загрожує порушення деяких основних прав у країні повернення [46].

Міграція є критичною проблемою суспільства, і вон потребує скоординованих та амбітних рішень на місцевому, регіональному та глобальному рівнях. Тому держави необхідні зосередитись на одному форматі співпраці, який буде спрямований на благополуччя окремих людей, а не на стримування міграції.

Українське питання є найбільш складним на даний період часу, адже така кількість внутрішньо переміщених осіб, а також міжнародних біженців може суттєво вплинути на подальший розвиток багатьох країн. Приймаючі країни повинні зрозуміти, що українські біженці можуть перебувати в країні ще довгий час, та їм потрібно налаштувати побут для забезпечення власних потреб. Ці люди потребують та будуть потребувати медичного захисту, права та можливості навчатись працювати та взагалі жити повноцінним життям до того моменту коли вони захочуть, чи зможуть повернутись в Україну. Також цим приймаючим

країнам доведеться прийняти частину тих біженців, які назавжди вирішать залишитися в тій чи іншій країні через власне бажання, відкритість можливостей для розвитку, або банального небажання повернутись на батьківщину.

Також варто зазначити, що цим людям буде необхідна психологічна допомога для того, щоб вони стали повноцінними членами суспільства, та могли відсоювати свої права та свободи. На території України ситуація буде набагато складнішою, через відток значної частини населення, тобто ринок праці не зможе повністю покривати всі потреби роботодавців, через виїзд жінок, при тому чоловіки, стали на захист батьківщини. Після завершення війни почнеться важкий період відбудови держави, інфраструктурних об'єктів та домівок, тому після припинення бойових дій люди не зможуть одразу повернутися додому.

Також постає питання не лише у відбудові держави, а і подальшому розвитку цілої нації, адже українські діти зараз перебувають закордоном зі своїми мами, і у тому випадку, коли вони вирішать залишитися в країні яка їх тимчасово прийняла, то країна просто почне втрачати своє майбутнє покоління, і тому у майбутньому зіштовхнеться з багатьма проблемами. У той же час постає питання з насильно депортованими українськими дітьми-сиротами, яких росіяни перевезли з окупованих територій на територію РФ. Ці діти зараз втратили свої батьків та країну, у майбутньому вони можуть втратити свою ідентичність.

Усі вище згадані аспекти є викликами для сучасних та майбутніх поколінь, і для забезпечення найкращих умов проживання у певних країнах та і у світі загалом повинні існувати більш-менш уніфіковані правила та закони, що регулюють міграцію та міграційні потоки.

ВИСНОВКИ

Міграція багатогранне явище, що зачепляє різні сфери життя, соціальні, економічні, політичні. Кожен вид міграційного процесу є особливим, і саме завдяки розумінню їх основних відмінностей, можна детально досліджувати зміни в суспільстві до яких цей міграційний процес призводить. Міграційні процеси, супроводжують розвиток суспільства на протязі двох тисячоліть. Глобалізація також пов'язана з процесом міграції, і постійно сприяє збільшенню потоків мігрантів у світі, адже глобальний світ – максимально відкритий для всіх.

Регулювання міграційних потоків є досить складним для більшості країн через те, що держави слідуєть різним планам, які затверджені міжнародною спільнотою та країнами-партнерами. У той же час ці плани сприяють певному регулюванню потоків мігрантів до певних країн. Для прикладу, консолідація та розширення режиму вільного пересування в межах ЄС сприяло мобільності висококваліфікованих співробітників, що суттєво розширює можливості ринку праці. Останніми роками також був помічений розвиток тренду до зростання кількості мігрантів, які змінюють своє місце проживання заради кращих умов життя, кар'єрних можливостей, навчання, а також зважаючи на сімейні обставини.

Ситуація з міграцією в Україні є досить складною через війну та величезну кількість внутрішньо переміщених осіб та міжнародних біженців. І ніхто не може сказати, яка кількість людей буде готова повертатись в Україну, не кажучи вже про ті регіони, які найбільш постраждали від війни.

Слід зазначити, що міграція є потужною рушійною силою до сталого розвитку для мігрантів та їхніх громад. Це може принести значні переваги для держави чи певного регіону, у вигляді зміцнення робочої сили, інвестицій та культурного розмаїття.

Під час виконання даної кваліфікаційної роботи була досягнута мета, а саме було вивчено особливості сучасних міграційних процесів у світі, визначено місце України у даних процесах. А також було виконано поставлені завдання, а саме:

- проаналізовано теоретичні основи міграційних процесів, їх сутність та види;
- визначено особливості та характерні риси сучасних міграційних потоків;
- проаналізовано етапи міжнародних міграційних процесів та оцінено вплив глобалізації на міграцію;
- досліджено особливості міграційної політики країн ЄС;
- проаналізовано світові тенденції міграції населення;
- розглянуто фактори впливу на міграційні тенденції та процеси, досліджено особливості українських міграційних процесів, та оцінено вплив російсько-української війни на них;
- проведено аналіз наслідків та викликів від розвитку міграційних процесів у світі.

.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Key migration terms. *IOM UN Migration*. URL: <https://www.iom.int/key-migration-terms> (date of access: 16.05.2022).
2. Бандурка А. Административно-правовое регулирование миграционных процессов в Украине : диссертация. Харьков, 2002. 182 с.
3. Мосендз С. Государственная миграционная политика в современной Украине : диссертация. Киев, 2003. 199 с.
4. Адміністративно-правове регулювання міграційних процесів: навч. Посібник. Кол. авт. Дніпропетровськ, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2012. 326 с.
5. Docquier F., Ozden C., Peri G. The wage effects of immigration and emigration. *OECD Elsa Seminar Series*. 2010. URL: <https://www.oecd.org/els/47326474.pdf> (date of access: 16.05.2022).
6. Ровенчак О. Визначення та класифікації міграцій: наближення до операційних понять. *Політичний менеджмент*. 2006. № 2. С. 127–139. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/rovenchak_vyznachennia.pdf (дата звернення: 16.05.2022).
7. Short-term migration. *An official website of the European Union*. URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/pages/glossary/short-term-migration_en (date of access: 16.05.2022).
8. Seasonal migrant workers. *OECD Glossary of statistical terms*. URL: <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=2402> (date of access: 16.05.2022).
9. Міграція в умовах трансформації регіональних ринків праці України: механізми регулювання : монографія. Львів : ДУ «Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Долиш. НАН України», 2019. 263 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20190006.pdf> (дата звернення: 16.05.2022).

10. Long-term migration. *An official website of the European Union*. URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/pages/glossary/long-term-migration_en (date of access: 16.05.2022).
11. Мельниченко О., Удовиченко Н. Трудова міграція: сутність і засоби реалізації державної політики. *Administration*. 2017. № 1(56). URL: <https://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/17693/1/ТРУДОВА%20МИГРАЦІЯ.pdf> (дата звернення: 16.05.2022).
12. Martin S. Forced migration, the refugee regime and the responsibility to protect. *Global responsibility to protect*. 2010. Vol. 2, no. 1. P. 38–59. URL: <https://doi.org/10.1163/187598410x12602515137338> (date of access: 18.05.2022).
13. Drotbohm H. Deportation: an overview. *The encyclopedia of global human migration, edited by immanuel ness*. 2013.
14. Campana A. Sürgün: the crimean tatars' deportation and exile. *SciencesPo*. URL: <https://www.sciencespo.fr/mass-violence-war-massacre-resistance/fr/document/suerguen-crimean-tatars-deportation-and-exile.html> (date of access: 16.05.2022).
15. Ferrie J. P., Hatton T. J. Two centuries of international migration. *SSRN electronic journal*. 2014. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2377602> (date of access: 18.05.2022).
16. Українознавчий аспект соціокультурного освоєння українцями “Дикого поля” в VІV – XVІІІ ст. *Наукові записки. Серія: ІСТОРИЧНІ НАУКИ*. 2014. № 20. С. 154–162. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Proskurova_Svitlana/Ukrainoznavchyi_aspekt_sotsio_kulturnoho_osvoiennia_ukraintsiamy_Dykoho_Polia_v_XIV__XVIII_st.pdf (дата звернення: 18.05.2022).
17. McKeown A. Global migration and regionalization, 1840-1940. *UC Santa Cruz Mapping Global Inequalities*. 2007.

URL: <https://escholarship.org/content/qt4t49t5zq/qt4t49t5zq.pdf?t=lnqgsp> (date of access: 18.05.2022).

18. Xu D. The effects of immigration restriction laws on immigrant segregation in the early twentieth century U.S. *Journal of Comparative Economics*. 2020. Vol. 48, no. 2. P. 422–447. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jce.2019.10.004> (date of access: 23.05.2022).

19. Fernando J. Globalization. *Investopedia*. URL: <https://www.investopedia.com/terms/g/globalization.asp> (date of access: 18.05.2022).

20. Zubiashvili T. Globalization and migration processes. *MIRDEC-4th, International Academic Conference on Social Science, Multidisciplinary and Globalization Studies*. 2017. P. 29–35.

21. Rapoport H. Migration and globalization: what's in it for developing countries?. *International Journal of Manpower*. 2016. Vol. 37, no. 7. P. 1209–1226. URL: <https://doi.org/10.1108/ijm-08-2015-0116> (date of access: 23.05.2022).

22. Grieveson R., Landesmann M., Mara I. Future migration flows to the EU: adapting policy to the new reality in a managed and sustainable way. Wien, 2021. 24 p. URL: <https://wiiw.ac.at/future-migration-flows-to-the-eu-adapting-policy-to-the-new-reality-in-a-managed-and-sustainable-way-dlp-5808.pdf> (date of access: 18.05.2022).

23. Malta Declaration by the members of the European Council on the external aspects of migration: addressing the Central Mediterranean route. *European Council*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/02/03/malta-declaration/> (date of access: 18.05.2022).

24. Migration flows in the central Mediterranean route. *European Council*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/central-mediterranean-route/> (date of access: 18.05.2022).

25. Migration flows in the Eastern Mediterranean route. *European Council*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/eastern-mediterranean-route/> (date of access: 18.05.2022).

26. Migration flows in the Western Mediterranean and Western African routes. *European Council*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/western-routes/> (date of access: 18.05.2022).

27. How the EU manages migration flows. *European Council*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/managing-migration-flows/> (date of access: 18.05.2022).

28. Valletta Summit on migration, 11-12 November 2015. *European Council*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2015/11/11-12/> (date of access: 18.05.2022).

29. Conclusions on migration - European Council (17 December 2015). *European Council*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/12/17/euco-conclusions-migration/> (date of access: 18.05.2022).

30. Communication from the commission to the European Parliament, The council, The European economic and social Committee and the Committee of the regions // European Commission. Strasbourg, 2016. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016DC0377&from=EN> (viewed on: 18.05.2022).

31. Multiannual financial framework for 2021-2027 adopted. *European Council*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/12/17/multiannual-financial-framework-for-2021-2027-adopted/> (date of access: 18.05.2022).

32. Legal migration: Council adopts blue card directive to attract highly-qualified workers. *European Council*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/10/07/legal->

migration-council-adopts-blue-card-directive-to-attract-highly-qualified-workers/ (date of access: 18.05.2022).

33. Information for people fleeing the war in Ukraine. *European Council*. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/information-people-fleeing-war-ukraine_en (date of access: 18.05.2022).

34. World Social Report 2021. *UN*. 2022. URL: https://www.un.org/development/desa/dspd/wp-content/uploads/sites/22/2021/05/World-Social-Report-2021_web_FINAL.pdf (date of access: 19.05.2022).

35. . World Social Report 2021. *UN*. 2022. URL: https://www.un.org/development/desa/dspd/wp-content/uploads/sites/22/2021/05/World-Social-Report-2021_web_FINAL.pdf (date of access: 19.05.2022).

36. Total number of international migrants at mid-year 2020. *Migration Data Portal*. 2020. URL: https://www.migrationdataportal.org/international-data?i=stock_abs_&t=2020 (date of access: 19.05.2022).

37. International Migration: Drivers, Factors and Megatrends. *ICMPD*. URL: <https://www.icmpd.org/file/download/51472/file/Policy%2520Paper%2520-%2520Geopolitical%2520Outlook%2520on%2520International%2520Migration.pdf> (date of access: 19.05.2022).

38. Ukraine Population 2022. *Worldometers*. URL: <https://www.worldometers.info/world-population/ukraine-population/> (date of access: 19.05.2022).

39. Малиновська О. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія. Київ, 2018. 472 с.

40. Місила Є. Акція «Вісла». Документи. Львів-Нью-Йорк. 1997, 564 с.

41. Інформаційні матеріали про депортацію кримськотатарського народу 1944 року. *Український інститут національної пам'яті*. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/zhurnalistam/informaciyni-materialy-pro-deportaciyu-krymskotatarskogo-narodu-1944-roku> (date of access: 19.05.2022).
42. Україна ніколи ні за яких обставин не визнає анексію Криму. *Кабінет Міністрів України*. 2014. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/247230427> (дата звернення: 19.05.2022)
43. Скільки в Україні переселенців і яку допомогу вони отримали в липні. *Слово і діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/08/26/infografika/suspilstvo/pereselenci-ukrayini-skilky-yix-ta-yakux-oblastyax-prozhyvayut> (дата звернення: 19.05.2022)
44. Ukraine Refugee Situation. *Operational Data Portal*. URL: <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>(date of access: 19.05.2022).
45. Number of refugees from Ukraine crossing Central and Eastern European borders after Russia's invasion of Ukraine from February 24 to May 19, 2022, by selected country. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/statistics/1293403/cee-ukrainian-refugees-by-country/> (date of access: 19.05.2022).
46. The critical challenges of migration and displacement. *ICRC*. URL: <https://www.icrc.org/en/document/speech-migration-and-internal-displacement-national-and-global-challenges> (date of access: 19.05.2022).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

SUMMARY

Hordiienko I.S. Modern migration processes and Ukraine's place in them - Bachelor's qualification paper. Sumy State University, Sumy, 2022.

Qualifying bachelor's thesis focuses on studying migration processes in the modern world and reflecting on their trends. To achieve the goal of the work, the theoretical foundations, essence, and types of migration processes were analyzed, and features and characteristics of current migration flows were identified. Furthermore, the problems and challenges that Ukrainian society will face shortly are identified, and at the same time, the prospects are indicated.

Keywords: migration, migration processes, world labor market, labor migration, migration legislation, types of migration, migration values.

Анотація

Гордієнко І.С. Сучасні міграційні процеси та місце України в них. – Кваліфікаційна бакалаврська робота. Сумський державний університет, Суми, 2022.

Кваліфікаційна бакалаврська робота фокусується на дослідженні міграційних процесів у сучасному світі, та відображенні їх тенденційю Також особливе місце у роботі займає аналіз місця України в цих процесах та оцінюється вплив російсько-української війни на світові міграційні потоки. Для досягнення мети роботи було проаналізовано теоретичні основи, сутність та види міграційних процесів, визначено особливості та характерні риси сучасних міграційних потоків. І виявлено проблеми та виклики перед якими українське суспільство постане найближчим часом, а в той же час зазначені перспективи.

Ключові слова: міграція, міграційні процеси, світовий ринок праці, трудова міграція, міграціне законодавство, види міграції, обсяги міграції.